

Бојан Д. Ђокић, стручни сарадник
Музеј жртва геноцида
bojandjokic2005@yahoo.com

КРШЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА ЖРТВАМА И ЧЛАНОВИМА ПОРОДИЦА ЖРТАВА АЛБАНСКОГ ТЕРОРА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ (1999–2014): СТУДИЈА СЛУЧАЈА

Истрага је зато да би истина дошла на видјело.¹

Сажетак: У раду је приказан драстичан пример албанског злочина над припадником српске заједнице на Косову и Метохији и кршења основних људских права: права на живот, права на имовину, права на правично суђење и делотворан правни лек. Рад показује да се људска права жртва и породицама убијених припадника српског народа на Косову и Метохији ускраћују и повређују. Случај који смо приказали је само један у низу који говори о ускраћивању и повређивању људских права српској заједници на Косову и Метохији од 1999. године, па до данас. Један конкретан случај приказује главну поруку: неусаглашеност институција на Косову и Метохији са праксом Европског суда за људска права. Случај пластично објашњава пропуст УНМИК-а да спроведе истрагу убиства, а затим и игнорисање случаја од стране косовских институција и ЕУ-ЛЕКС-а. Неспровођење истрага отмица и убиства имао је за циљ да се заташкају злочини над српским становништвом, јер би истраге довеле до починилаца – припадника ОВК.

Кључне речи: Косово и Метохија; Људска права; Случај; Богдан Ђокић; ОВК.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Вишевековни захтеви и сукоби српске и албанске заједнице на Косову и Метохији, због истог комада територије, довели су до кризе 1999. го-

¹ Aleksandar Solženjicin, *Odjel za rak*, Rijeka 1968, 258.

дине. Криза је завршена оружаним сукобом Савезне Републике Југославије (СРЈ) и војног савеза НАТО, који је трајао од 24. марта до 10. јуна 1999. године. Оружани сукоб је завршен споразумом у Куманову између Војске Југославије и НАТО, и Резолуцијом 1244 Савета безбедности Организације Уједињених нација. По завршетку сукоба, паралелно са повлачењем српских снага безбедности (Војске Југославије и полиције) са Косова и Метохије, текао је процес доласка међународних војних мировних снага (КФОР=Kosovo Force) и Привремене административне мисије Уједињених нација (УНМИК), али и припадника такозване Ослободилачке војске Косова (ОВК) у Покрајину. Између ових процеса, настао је вакуум безакоња, а који је искоришћен за насиље и терор над српском заједницом. Насиље и терор су спроводили припадници ОВК, а најчешће се огледао у отмицама и убиствима припадника српске и других мањинских заједница на Косову и Метохији.

Amnesty International више од деценије указује на константан недостатак правде за жртве кршења људских права почињених током и после оружаног сукоба на Косову и Метохији.² У периоду од јула 1999. до новембра 2008. године УНМИК је био задужен за заштиту људских права и одговоран за вођење истрага и кривично гоњење за тешке злочине. Мисија полиције и цивилне администрације Европске уније на Косову и Метохији (ЕУ-ЛЕКС) преузела је у децембру 2008. године функције полиције, тужилаштва и судства, што је укључивало и истрагу и гоњење за тешка кривична дела. Од 1999. године, на Косову и Метохији се изграђује косовски правни систем, па он постоји паралелно са мисијом УНМИК-а и ЕУЛЕКС-а. Међутим, и поред постојања институција, жртве албанског терора и њихове породице остале су ускраћене за правду.

У Извештају за 2013. годину Саветодавна комисија за људска права УН на Косову и Метохији препоручила је УНМИК-у да јавно призна грешке у вези са жалбама породица отетих и убијених против те институције, а ЕУЛЕКС-у предложила да спроведе истрагу и омогући породицама надокнаду за претрпљени бол. Овим је признато да УНМИК није ваљано обављао истраге отимања и убијања грађана српске заједнице од 1999. године. УНМИК је признао сопствену одговорност за кршење права на живот и права на приступ правди, а одговорност УНМИК-а је констатована и у извештају парламентарне скупштине Савета Европе од 17. децембра 2013. године. УНМИК није пружио материјалну сатисфакцију за душевни бол и патњу проузроковану отмицама и убиствима српске заједнице на Ко-

² „Sahranjivanje prošlosti: 10 godina nekažnjavanja za otmice i nestanke na Kosovu“, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>, сајту приступљено дана 10. 02. 2015. године.

сову и Метохији. Такође, ништа није учинио да се страдање српског народа спречи и да се идентификују и казне починиоци.³

У суштини, Саветодавна комисија за људска права УН на Косову и Метохији и Amnesty International су утврдили да истраге отмица и убистава на националној основи нису биле темељне, а неке су и затваране „без неког очигледног разлога или због политичке сврсисходности“.⁴ Утврђено је низ пропуста у истрагама код отмица и убистава на националној основи: пропуст да се брзо прикупе докази, непотпуна документација о прикупљеним доказима, непостојање записника са изјавама подносиоца жалбе или сведока, пропусте у вођењу досијеа о истрази, пропуст редовног разматрања истраге, сродници жртава нису обавештавани о напредовању истраге, предузимању истражних радњи или донетој одлуци тј. резултатима истраге. Полиција УНМИК-а није брзо, непристрасно и темељно истражила већину отмица и убистава, а у неким случајевима истраге нису вођене, па чак ни формално отворене.⁵ „Очигледни изостанак било какве адекватне реакције од стране полиције УНМИК-а могао би починиоце да наведе на помисао да власти нису биле у стању или нису биле вољне да истраже та кривична дела. Овакав однос власти према најтежим злочинима у сваком друштву, а посебно у пост-конфликтним околностима, неминовно ствара културу некажњивости међу криминалцима и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми на које је УНМИК наишао на почетку своје мисије...не оправдавају такву неактивност било на самом старту или касније“.⁶ За већину отмица на Косову и Метохији одговорна је ОВК, што и

³ „Komisija UN: Kritike Euleksu i Unmiku zbog ljudskih prava“, <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/452458/Komisija-UN-Kritike-Euleksu-i-Unmiku-zbog-ljudskih-prava>, страници приступљено 08. 06. 2014. године; Amnesty International, *Izveštaj, Nasleđe Unmika na Kosovu: Neuspeh u donošenju pravde i obeštećenju srodnika nestalih*, London 2013; „Amnesti internešnel: UNMIK krši ljudska prava porodica ubijenih i otetih na KiM“, www.kurir.rs, сајту приступљено дана 09. 02. 2015. године; Архив Музеја жртава геноцида (АМЖГ), Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, *Komisija za razmatranje ljudskih prava-Kosovo, Godišnji izveštaj za 2013. godinu*; Parliamentary Assembly, *Resolution 1979, „Accountability of international organizations for human rights violations“*, <http://assembly.coe.int>, сајту приступљено дана 09. 02. 2015. године.

⁴ „Sahranjivanje prošlosti: 10 godina nekažnjavanja za otmice i nestanke na Kosovu“, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>, 41-46.

⁵ *Ibid*; Amnesty International, *Izveštaj, Nasleđe Unmika na Kosovu: Neuspeh u donošenju pravde i obeštećenju srodnika nestalih*, London 2013.

⁶ Мишљење Саветодавне комисије за људска права, *Slučaj Momčilo Milenković protiv Unmika*, br. 312/09, usvojeno 06. 06. 2013. године, 87. Ова оцена се прожима кроз неколико мишљења Саветодавне комисије за људска права. Прим. аутора. „Sahranjivanje prošlosti: 10 godina nekažnjavanja za otmice i nestanke na Kosovu“, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>. Amnesty International сматра у својим извештајима да је на Косову и Метохији створена атмосфера некажњивости, а до тога је дошло због пропуста

Фонд за хуманитарно право добро примећује.⁷ С тога, не чуди зашто истраге нису вођене и зашто скоро нико није кажњен за отмице и убиства грађана српске и осталих мањинских националности.⁸

Намера нам је да на основу расположиве архивске грађе прикажемо случај убиства припадника српске заједнице на Косову и Метохији после завршетка оружаног сукоба између СРЈ и НАТО; исто тако, намера нам је да упоредимо чињенице везане за овај случај са ставовима из пресуда Европског суда за људска права у Стразбуру и, на тај начин, покажемо повреду и ускраћивање основних људских права. Тема рада је врло важна, актуелна, а о њој се мало писало. Размере кршења људских права на Косову и Метохији су веома велике, посебно када су у питању настрадали и чланови породица настрадалих од стране припадника ОВК, па је то основни разлог зашто смо се определили за горе наведени наслов.

Случај Богдана Ђокића је само један од примера убиства на националној основи који су се десили после завршетка оружаног сукоба и доласка КФОР-а и УНМИК-а на Косово и Метохију. Људска права жртва албанског терора и чланова њихових породица на Косову и Метохији се повређују и ускраћују од завршетка оружаног сукоба 1999. године, што ће се видети кроз пример који приказујемо у овом раду. Сви остали случајеви нестанака и убиства чланова српске заједнице на Косову и Метохији после доласка међународних снага безбедности су идентични, а породице настрадалих особа се суочавају са истим проблемима пред институцијама на Косову и Метохији, као и породица Ђокић.

2. СЛУЧАЈ БОГДАН ЂОКИЋ

До 2006. године ексхумирани су посмртни остаци 256 настрадалих припадника српског народа и осталих неалбанаца на Косову и Метохији, идентификовано је 80, док су породицама предати посмртни остаци 63 њихова члана.⁹ Један од убијених припадника српске заједнице, чији су посмртни остаци ексхумирани, идентификовани ДНК анализом и предати

УНМИК-а да истражи могућу кривичну одговорност за почињене злочине (Amnesty International, *Izveštaj, Nasleđe Unmika na Kosovu: Neuspeh u donošenju pravde i obeštećenju srodnika nestalih*, London 2013, 5).

⁷ Fond za humanitarno pravo: Istraživanje, dokumentacija i pamćenje, *Sudbina Srba, Crnogoraca, Roma, Bošnjaka i Aškalija nestalih na Kosovu*, novembar 2005, str. 2-4, FHP-14277.

⁸ „Sahranjivanje prošlosti: 10 godina nekažnjavanja za otmice i nestanke na Kosovu“, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>.

⁹ Ненад Антонијевић, „Страдање Срба и других неалбанаца на Косову и Метохији (1998-2006)“, *Прилози истраживању злочина геноцида и ратних злочина: Зборник радова*, (ур. Јован Мирковић), Београд 2009, 172.

породици је и Богдан Ђокић.¹⁰ Када је реч о околностима убиства Богдана Ђокића позивамо се на званична документа која су у поседу Архива Музеја жртава геноцида у Београду. Околности убиства Богдана Ђокића се могу сумирати на следећи начин:

Дана 18. јуна 1999. године око поднева двојица пушкама наоружаних Албанаца су прескочила ограду и упала у двориште породице Ђокић. У том тренутку, у домаћинству породице Ђокић у Урошевцу, били су само супружници Богдан и Љубица. Незвани гости су Љубицу затекли у дворишту: „...рекли су ми с ким сам ту и шта више ту тражим што не идем.“¹¹ Поступак је класично застрашивање, у намери да се српска породица расели.

После сазнања да се домаћин налази у кући, наоружани Албанци су почели да лупају на врата куће. Приметивши у дворишту наоружане људе, Богдан Ђокић је изашао из своје куће са пиштољем у руци. Богдан и придодшлице су држали оружје уперено међусобно. Албанци су тражили од Богдана Ђокића да им преда пиштољ, за који је имао легалну дозволу. Дошло је до краће расправе, где им је Богдан Ђокић одговорио „да хоће да преда оружје али да дођу на капију а не да прескачу зид“.¹² Насилници су се удаљили тек после интервенције комшије, Албанца Нијаза Краснићија, који је потом обавестио припаднике КФОР-а да Богдан Ђокић има лично наоружање.¹³ Војници КФОР-а су убрзо дошли, одузели пиштољ од Богдана Ђокића и издали му реверс.¹⁴ Реверс је издао амерички подофицир, Дени Грин (*Danny Green*), који је и одузео Богдану Ђокићу лично наоружање.

¹⁰ Богдан Ђокић, рођен 02. 09. 1932. године у селу Трн, општина Урошевац, од оца Јована и мајке Цвете, са станом на адреси Мишарска бр. 3, Урошевац. Породица Ђокић је староседелачка на Косову и Метохији. Прим. аутора.

¹¹ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Записник о саслушању сведока Љубице Ђокић, супруге покојног Богдана Ђокића, састављен пред истражним судијом 19. 07. 2002. године у Зајечару. У даљем тексту: Записник. Љубица (Војин) Ђокић, девојачко Недељковић, рођена је 16. 03. 1930. године у селу Ливађе, општина Липљан.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.* У записнику Љубица Ђокић сведочи: "Онда је комшија Шиптар рекао овој двојници да нам је комшија и да они иду а мени је рекао да ће да нас пријави КФОРУ и да морамо да предамо оружје. За овим су сви отишли а одмах затим су дошли припадници КФОРА...". И Драган Ђокић, син убијеног Богдана, посведочио је детаље које му је мајка Љубица испричала: "Комшија из суседне куће Ниаз Краснићи је чуо галаму и мајчин плач. Он је позвао КФОР и преко врата од дворишта од наше куће разговарао са тим људима, а мајци је рекао да ће КФОР доћи и да предају оружје које имају у кући, то јест очев пиштољ КФОР-у, како их више нико не би узнемиравао" (Митрополит Амфилохије Радовић, *Љетопис новог косовског распећа: дневнички и други записи, септембар 1999 – децембар 2000*, Београд – Цетиње 2011, 255).

¹⁴ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Потврда/реверс подофицира војске САД-а Дени Грина о одузимању пиштоља од Богдана Ђокића марке "Црвена застава" кал. 7, 65 мм, модел 70, бр. Ц – 169703.

Све до 24. јуна, породица Ђокић није била узнемиравана. У вечерњим часовима тог дана, група људи прескаче зид и упада у двориште породице Ђокић. Сведок Љубица Ђокић наводи да су били наоружани и да је један од њих довикнуо: „Излазите мајку вам српску, отварај врата“.¹⁵ Као и приликом првог напада, и овог пута су наоружани Албанци прескочили зид, јер је капија дворишта била закључана. О томе шта се после дешавало, Љубица сведочи: „Мом мужу се учинило да су ови људи који су ушли у двориште почели да излазе и рекао ми да се не плашим да су отишли и пошто је мислио да су отишли отворио улазна врата и појавио се на иста и ја сам чула само пуцањ којим је мој муж био погођен и то смртоносно. Био је убијен одмах на лицу места. Вероватно су ови људи били сакривени близу у дворишту. Не знам одакле је пуцањ дошао јер сам била у кући“.¹⁶ Убиство Богдана Ђокића је забележила Епархија Рашко – призренска и име покојног доставила Православље пресу. Дневни лист *Новости* је пренео списак убијених на Косову и Метохији од 2. јуна до 22. августа 1999. године, а под редним бројем 94 налази се име Богдана Ђокића из Урошевца.¹⁷

Убиство Богдана Ђокића убице су прославиле рафалним пуцањем у ваздух. По престанку „слављеничког пира“, када је било јасно да су убице отишле, Љубица Ђокић је изашла из куће и плачући, отрчала код комшије Нијаза Краснићија, од кога је тражила да позове припаднике КФОР-а. Патрола КФОР-а је убрзо дошла, обавила увиђај и пронашла мноштво чаура од метака око куће. Увиђај је вршио исти припадник КФОР-а који је неколико дана раније одузео лично наоружање Богдану Ђокићу.¹⁸ Амерички подофицир Дени Грин.

Љубица Ђокић је након увиђаја, из страха за свој живот, напустила породичну кућу и отишла у зграду општине Урошевац, где је провела ноћ.¹⁹ Припадници КФОР-а су јој рекли да ће тело убијеног супруга пребацили у амбуланту у Урошевцу. Сутрадан, припадници УНМИК-а су јој рекли да је убијени Богдан Ђокић сахрањен на гробљу у Урошевцу и показао јој је место где је наводно сахрањен.²⁰ Вечерњи 24. јун је дан кад је по-

Danny Green, SFC, U. S. Army, 96 th Civil Affairs 487 – 62 – 1288. На реверсу стоје потписи Богдана Ђокића и Дени Грина.

¹⁵ Записник.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Новости*, 2. септембар 1999.

¹⁸ Записник.

¹⁹ У записнику Љубица Ђокић наводи: "Ја сам отишла да спавам у Општину јер нисам смела да останем у кући...ја сам у Општину отишла око 23 h можда је било нешто мало раније и мој супруг мртав је остао да лежи на месту где је и погођен. Припадници КФОР-а су остали када сам отишла" (Записник).

²⁰ *Ibid.* Љубица Ђокић је на православно гробље отишла са сестром убијеног Богдана и њеним мужем, Верком и Благојем Михајловић. Драган Ђокић је посведочио: "Мој теча је

следњи пут видела супруга и породичну кућу, која је непосредно после тога опљачкана и спаљена.²¹

Посмртне остатке убијеног Богдана, породица Ђокић је преузела од УНМИК полиције 22. децембра 2003. године на Мердару, са пратећом документацијом о извршеној идентификацији и потврдом о смрти за покојног. Где се тело налазило до предаје, породици није било познато.²² Лекарски извештаји о смрти показују да је смрт Богдана Ђокића наступила услед устрела у пределу лобање.²³

После идентификације и преузимања посмртних остатака убијеног Богдана Ђокића од УНМИК полиције, породица је поднела кривичну пријаву Јавном Окружном тужилаштву у Приштини. Кривична пријава је поднета против НН извршилаца кривичних дела позивајући се на кривично дело геноцида чл. 141 Кривичног закона СРЈ, несавесног рада у служби чл. 182/2 КЗ СРЈ, убиства чл. 47/2 тач. 1 став 1 КЗ Републике Србије, тешке крађе чл. 166/2 КЗ РС и непријављивање кривичног дела или учиниоца чл. 203/2 КЗ РС.²⁴ Кривичну пријаву исте садржине, породица Ђокић је послала поштом Међународном тужиоцу Округног Јавног тужилаштва у Гњилану.²⁵

Породица Ђокић се у образложењу кривичне пријаве позвала на: кривично дело „геноцид“ – јер је убиство извршено са умишљајем, дело је из-

тада од дрвета направио крст и ставио га на гроб. Нико од њих тада није био сигуран да је у том гробу заиста сахрањен мој отац" (Митрополит Амфилохије Радовић, 256).

²¹ Записник. Помоћни објекти који су, такође, спаљени налазили су се на 1 – 1,5 метар од куће Нијаза Краснићија. Интересантно је да кућа Нијаза Краснићија није захваћена пламеном. Прим. аутора.

²² Канцеларија за судску медицину у Приштини као датум смрти утврдила је 21. 08. 2000. годину. То је, у ствари, датум ексхумирања тела. То се види из потврде о смрти Одељења за правосудје, Канцеларије за судску медицину у Приштини, од 05. 11. 2003. године. Потврду је издао форензички лекар Марек Гасиор. Исто и у потврди о идентитету/ДНК анализи Канцеларије за нестала лица и судску медицину, од 28. 11. 2003. године. Тело је 2000. године ексхумирано са урошевачког гробља, пребачено на Институт за судску медицину у Приштини, и после обдукције и узимања ДНК узорка поново сахрањено на заједничко гробље у Сувој Реци. Када је ДНК анализом утврђен идентитет Богдана Ђокића, са гробља у Сувој Реци је ексхумирано 2003. године и предато породици. Прим. аутора.

²³ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Лекарски извештај о смрти проф. др Славише Добричанина, од 22. 12. 2003. године; Potvrda о смрти Odeljenja за правосудје, Kancelarija за sudsku medicinu у Prištini, br. MPU 2001-000970 LL 03/002B, од 05. 11. 2003. године. Potvrdu izdao forenzički lekar Marek Gasior.

²⁴ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Kривична prijava porodice Đokić OJT у Prištini, од 08. 10. 2004. године. Кривичну пријаву су поднели Љубица Ђокић и синови пок. Богдана Ђокића: Драган, Ђорђе и Звонко. Прим. аутора.

²⁵ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Kривична prijava porodice Đokić Međunarodnom tužiocu OJT у Gnjilanu.

вршено од више извршилаца, против припадника друге националности, са циљем да се појединац припадник другог народа уништи и протера из своје куће и свог домаћинства, иако је убијени остао само са својом супругом, да би након извршеног дела од стране вероватно истих извршилаца убиства, била уништена кућа и сва имовина убијеног Богдана, све са умишљајем да се униште сви докази извршеног убиства, али и постојања куће и домаћинства; кривично дело „убиство“ – покојни Богдан Ђокић је лишен живота на кућном прагу, на свиреп и подмукао начин; кривично дело „тешка крађа“ – после убиства Богдана Ђокића, његово домаћинство је опљачкано, кућа спаљена и срушена, остале су на лицу места само рушевине; кривично дело „несавестан рад у служби“ – породица Ђокић у кривичној пријави сматра да је подофицир САД-а Дени Грин извршио наведено кривично дело због тога што је узео пиштољ од Богдана Ђокића за који је имао уредно издату дозволу од легалних органа, и на тај начин га лишио личног обезбеђења. Такође, подофицир САД-а није идентификовао нити лишио оружја нападаче Албанце или предузео другу радњу како би заштитио двоје старих особа, који су били једини припадници другог народа у читавом окружењу. Оваквим (не)поступцима је допринео да наступе трајне и изузетно тешке последице по живот и имовину Богдана Ђокића. Једном реченицом, није испунио своју службену дужност; кривично дело „непријављивање кривичног дела или учиниоца“ – уперено је против представника КФОР-а по вертикали тј. командној одговорности због неделања после извршеног убиства и уништавања имовине. Припадници КФОР-а су пропустили да пријаве кривично дело за које су сазнали у току вршења своје дужности.

У кривичној пријави породице Ђокић, тужиоцу је предложено: да се покрене кривични поступак против НН извршилаца кривичних дела; да се као доказ изведе (а у покренутом поступку саслуша) изјава Љубице Ђокић, супруге убијеног Богдана Ђокића, дата на записник пред истражним судијом Општинског суда у Зајечару на дан 19. јула 2002. године; да се у својству сведока на околности напада и извршења кривичног дела саслуша комшија Албанац Нијаз Краснићи из Урошевца, ул. Мишарска бр. 1; да се на околности узимања личног наоружања (пиштоља) од убијеног Богдана Ђокића у својству сведока саслуша представник америчког КФОР-а Дени Грин; да се на околности извршења свих описаних кривичних дела по принципу командне одговорности, саслушају командири и више старешине јединице КФОР-а, који су имали законска овлашћења у вршењу власти у време извршења описаних дела по овој пријави; да се позову комшије и особе које су познавале убијеног Богдана Ђокића, како би се утврдило стање имовине пре извршења описаних кривичних дела; да се против свих извршилаца описаних кривичних дела предузме кривично гоњење и да се

осуде по закону. Породица Ђокић је у кривичној пријави изјавила да има и поставила имовинскоправни захтев, а исти ће одредити и поднети током покренутог кривичног поступка.

По кривичној пријави коју је поднела породица Ђокић, до данас, није поступано. Није покренут кривични поступак против НН извршилаца кривичних дела, није саслушан у својству сведока комшија породице Ђокић, Нијаз Краснићи, није саслушана Љубица Ђокић, није саслушан подофицир САД-а Дени Грин, нису саслушане комшије породице Ђокић, итд. Породица Ђокић, до данас, није добила било какво обавештење од Јавног Округног тужилаштва у Приштини нити од Међународног тужиоца у Гњилану.

Такође, дана 17. септембра 2004. године супруга и синови Богдана Ђокића су поднели тужбу Општинском суду у Урошевцу против тзв. Владе Косова (ентитет), општине Урошевац, УНМИК-а и КФОР-а, а ради накнаде штете због опљачкане и уништене имовине. До данас није заказано ниједно рочиште нити је породица Ђокић добила било какав допис из суда.²⁶

Крајем фебруара 2014. године породица Ђокић је упутила уставну жалбу Уставном суду Косова. Регистрована је у Секретаријату Уставног суда Косова под бројем К136/14.²⁷ Уставна жалба је поднета због непоступања и нечињења по захтевима из кривичне пријаве и тужбе, у циљу спровођења истраге у циљу расветљавања свих околности убиства Богдана Ђокића, а нарочито због тога што нису откривени и процесуирани починиоци. Уставна жалба је поднета и због уништавања имовине и непоступања по тужби за накнаду штете.²⁸

Подносиоци уставне жалбе сматрају да је убиством Богдана Ђокића и опљачкањем и уништавањем његове имовине, а непоступањем и нечињењем косовских органа, прекршен члан 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у целости – право на живот, члан 6 ст. 1 Конвенције – право на правично суђење и суђење у разумном року, члан 13 Конвенције – право на делотворан правни лек и Протокол 1 уз Конвенцију – обавеза заштите имовине. Породица Ђокић се позвала и на релевантне одредбе Устава самопрокламоване Републике Косова и то: чланови 3 и 24 – једнакост пред законом, члан 25 – право на живот, члан 31 – правично и непристрасно суђење, члан 32 право на правно средство, члан 46 – заштита имовине и члан 54 – право на судску заштиту.

²⁶ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Досије Богдан Ђокић, Тужба Општинском суду у Урошевцу, од 17. 09. 2004. године.

²⁷ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Обавештење о регистрацији захтева К136/14 Секретаријата Уставног суда Косова, од 15. 04. 2014. године.

²⁸ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Уставна жалба породице Ђокић.

Жалба је упућена због следећих пропуста косовских органа: кашњење у покретању званичне истраге (позивајући се на пресуду ЕСЉП Чичек против Турске, бр. 25704/94); истрага кратка и површна (Орхан против Турске, бр. 25656/94); изостанак брзе и делотворне истраге, пропуст тужилаштва и полиције да спроведу истрагу, истрага није спроведена разумно брзо (Булдан против Турске, бр. 28298/95); изостанак темељне и објективне истраге (Ангелова против Бугарске, бр. 38361/97); пропуст да се прибаве важни докази (Булдан против Турске, бр. 28298/95); пропуст да се подносиоци пријаве обавесте о напредовању истраге или донетој одлуци (Орхан против Турске, бр. 25656/94); неиспитивање сведока, пропуст јавног тужиоца да узме изјаве од сведока (Ипек против Турске, бр. 25760/94). У уставној жалби се породица Ђокић такође жалила на повреду права на суђење у разумном року, јер се о поднетој тужби за накнаду штете и поднетој кривичној пријави није одлучивало скоро 10 година. Због тога што починиоци убиства Богдана Ђокића нису пронађени и процесуирани и што није утврђено ко им је опљачкао имовину и запалио кућу, породица Ђокић је лишена могућности да наплати насталу штету.²⁹

Дана 8. маја 2014. године, породица Ђокић је поштом послала захтев Међународном тужиоцу ЕУЛЕКС-а, тражећи да ЕУЛЕКС преузме случај од косовског тужилаштва и да се покрене истрага поводом убиства Богдана Ђокића.³⁰ ЕУЛЕКС је на тај захтев одговорио дописом којим потврђује да је задужен за тешка кривична дела на Косову и Метохији, истовремено препоручујући породици Ђокић да настави да се обраћа косовским органима тражећи најновије информације.³¹ Обзиром да се у допису нигде експлицитно не наводи да ли ЕУЛЕКС преузима случај или не, породица Ђокић је 29. септембра 2014. године упутила још један допис, истичући да се ради о ратном злочину, да је ЕУЛЕКС задужен за истрагу, кривично гоњење и суђење тешких кривичних дела и да је став ЕУЛЕКС-а благо речено неприхватљив. „Кривична пријава је поднесена још 2004. године, дакле пре 10 година. Од тада па до данас ни једну једину информацију нисмо добили, нити је према нашим сазнањима предузета било која предистражна или истражна радња. Немамо информацију чак ни да ли је истрага формално покренута, а покушавали смо да се информисемо. Ја сам се ЕУЛЕКС-у обратио управо због тога јер нико здравог разума не може очеки-

²⁹ *Ibid.*

³⁰ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, *Zahtev Međunarodnom tužiocu EULEX-a*, од 08. 05. 2014. године. Потврда о пријему пошиљке.

³¹ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, *Dopis Kancelarije šefa osoblja EULEX-a*, бр. 2014-COS-0803, од 21. 08. 2014. године.

вати да се ова истрага пред косовским институцијама помери са мртве тачке... Дакле, како косовске институције за 10 година нису предузеле ништа да се открију починиоци убиства Богдана Ђокића и казне у складу са законом, јасно је да се то ни у будућности не може очекивати“.³² Породица Ђокић је на крају дописа тражила да ЕУЛЕКС експлицитно одговори да ли ће преузети истрагу у овом случају или не.

ЕУЛЕКС је на овај допис одговорио дописом од 18. новембра 2014. године којим обавештава: „На основу косовског закона о изменама и допунама закона у вези са мандатом Мисије владавине права Европске уније у Републици Косово бр. 04/L-273, предмет се може доделити тужиоцу ЕУЛЕКС-а на основу заједничке одлуке главног државног тужиоца Косова и главног тужиоца ЕУЛЕКС-а, само у случајевима из члана 7А Закона о надлежности. Важећим законом није предвиђен ниједан други поступак у ком тужиоци ЕУЛЕКС-а могу да преузму предмет“.³³ У складу са овим дописом ЕУЛЕКС-а, породица Ђокић је послала захтев Главном државном тужиоцу самопрокламоване Републике Косова 19. јануара 2015. године.³⁴ У допису је затражено да косовски органи покрену истрагу поводом убиства њиховог сродника или да се предмет додели тужиоцу ЕУЛЕКС-а.

Уставни суд Косова је дана 8. децембра 2014. године донео Решење о неприхватљивости у случају жалбе коју је поднела породица Ђокић због недостатка кривичне истраге убиства и надокнаде за уништавање имовине. Уставни суд Косова је утврдио да је Основни суд у Урошевцу 19. децембра 2011. године донео пресуду П. бр. 1403/04, којом је одбацио тужбу породице Ђокић за накнаду штете као неприхватљиву. У тачки 29 Решења се наводи: „Поред тога, Основни суд у Урошевцу је обавестио да одлука суда у Урошевцу, од 19. децембра 2011. године, **никада није достављена подносиоцима захтева нити је објављена у новинама**“.³⁵ У тачки 28 Решења о неприхватљивости се наводи: „**Суд је, такође, нашао да ниједан кривични поступак у вези са горенаведеним убиством није почет нити је у току пред различитим тужилаштвима или судским инстанцама**“.³⁶ У тачки 35 Уставни суд Косова наводи: „...Суд прелиминарно примећује да је кључна чињеница да се убиство десило 24. јуна 1999. године, што

³² АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, *Dopis porodice Đokić Glavnom štabu EULEX-a*, од 29. 09. 2014. године.

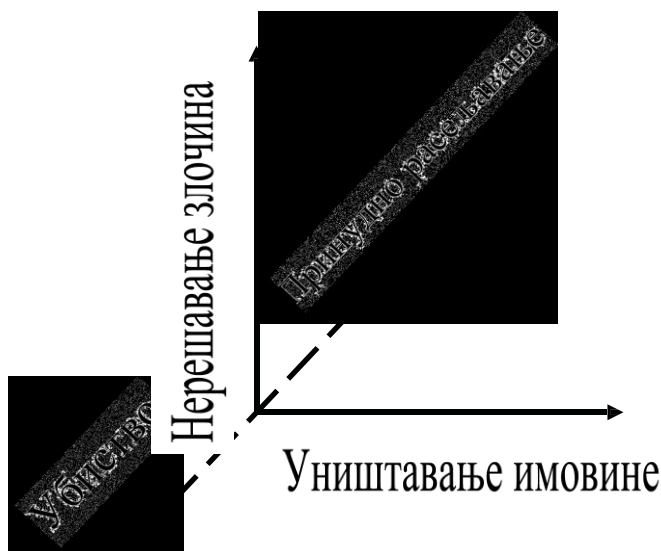
³³ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, *Dopis EULEKS-a br. 2014-COS-0803*, од 18. 11. 2014. године.

³⁴ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, *Zahtev Glavnom državnom tužiocu Kosova*, од 19. 01. 2015. године.

³⁵ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, *Rešenje o neprihvatljivosti Ustavnog suda Kosova br. K136/14*, од 08. 12. 2014. године.

³⁶ *Ibid.*

значи пре него што је УНМИК преузео „*управљање правосуђем*“ и да је грађанска тужба уложена Суду у Урошевцу 17. септембра 2004. године, што значи много пре него што је Устав ступио на снагу, 15. јуна 2008. године“.³⁷ У тачки 36-38 и 42 Уставни суд Косова даје објашњење да догађаји из 1999. године не спадају под његовим временским надлежностима, већ само догађаји од доношења Устава тзв. самопрокламоване Републике Косова, односно од 15. јуна 2008. године. У тачки 45 је експлицитнији, па се наводи: „...Суд сматра да чињенице које су се десиле пре ступања на снагу Устава не спадају у временску надлежност Суда“.³⁸ Због тога, у тачки 48 Суд наводи: „...уставне одредбе на које се позивају подносиоци захтева, нису уопште примењиве у овом случају“.³⁹

Координатни систем 1. Случај Богдана Ђокића.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibid.* Замерка Уставног суда Косова подносиоцима жалбе је што је кривична пријава поднета 5 година после убиства, односно 2004. године. Међутим, Уставни суд Косова је превидео да породица није знала где се налази тело њиховог убијеног сродника, све до децембра 2003. године када су преузети његови посмртни остаци и када је породица добила потврде о смрти и другу релевантну документацију од УНМИК-а. Злонамерно или не, Уставни суд Косова у свом Решењу о неприхватљивости на више места наводи како је тело покојника идентификовано 2002. године и како су подносиоци жалбе преузели посмртне остатке њиховог сродника 2002. године, иако су посмртни остаци преузети у децембру 2003. године, пошто је месец дана раније идентификовано тело покојника ДНК анализом. Грешка или злонамерност, остаје питање. Прим. аутора.

3. ПРАВНА РАЗМАТРАЊА

Једно од најважнијих људских права је право на живот. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода чл. 2. ст. 1 прописује: „Право на живот сваке особе заштићено је законом. Нико не може бити намерно лишен живота, сем приликом извршења пресуде суда којом је осуђен за злочин за који је ова казна предвиђена законом”.⁴⁰ Право на живот је основно право човека и сматра се императивним тј. апсолутно обавезним у погледу поштовања од стране сваке власти. Живот сваког појединца је неприкосновен. Европски суд за људска права је доследно утврђивао да обавеза заштите права на живот, гарантованог чл. 2 Конвенције, захтева постојање неке врсте делотворне званичне истраге када су појединци убијени услед употребе силе.⁴¹ Овај чл. 2 Конвенције је тумачен у вези са општом обавезом државе према чл. 1 Конвенције да сваком обезбеди у оквиру своје надлежности права - и слободе дефинисане Конвенцијом. Истрага мора бити делотворна у смислу да може довести до идентификације и кажњавања одговорних.⁴² Обавеза спровођења истраге није обавеза циља, већ обавеза средства. Према томе, власти морају предузети све разумне кораке на располагању да обезбеде доказе у вези са тим догађајем, укључујући сведочење очевидаца,⁴³ и доказе од других кључних сведока.⁴⁴ Кад постоји вероватна или веродостојна тврдња, доказ или информација која је релевантна за идентификацију и евентуално кривично гоњење или санкционисање незаконитог убиства, власти су обавезне да предузму даље истражне радње.⁴⁵ Било какав недостатак у истрази који подрива могућност утврђивања узрока смрти или идентификовања одговорних лица за убиство, може довести до ризика да се наведени стандард неће поштовати.⁴⁶ Поред овога, постоји и имплицитни захтев за хитношћу и разумном експедитивношћу.⁴⁷ Брзо реаговање власти у ситуацијама које укључују употребу смртоносне силе могу се генерално сматрати суштинским за очување поверења јавности у владавину права и спречавање сваке појаве за-

⁴⁰ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

⁴¹ ECHR, *Case of Angelova v. Bulgaria*, no. 38361/97, 13. 06. 2002, article 62; ECHR, *Case of McCann and others v. UK*, no. 18984/91, 27. 09. 1995, article 161.

⁴² ECHR, *Case of Ogur v. Turkey*, no. 21594/93, 20. 05. 1999, article 88.

⁴³ ECHR, *Case of Orhan v. Turkey*, no. 25656/94, 18. 06. 2002, article 92.

⁴⁴ ECHR, *Case of Onen v. Turkey*, no. 22876/93, 14. 05. 2002, article 88.

⁴⁵ ECHR, *Case of Brecknell v. UK*, no. 32457/04, 27. 11. 2007, article 71-75.

⁴⁶ ECHR, *Case of Bazorkina v. Russia*, no. 69481/01, 27. 07. 2006, article 118; ECHR, *Case of Nachova and others v. Bulgaria*, no. 43577/98 and no. 43579/98, 06. 07. 2005, article 113.

⁴⁷ ECHR, *Case of Yaşa v. Turkey*, no. 22495/93, 02. 09. 1998, article 102-104; ECHR, *Case of Mahmut Kaya v. Turkey*, no. 22535/93, 28. 03. 2000, article 106-107.

вере или толерисања незаконитих радњи.⁴⁸ Без обзира да ли су кривичну пријаву поднели рођаци убијеног, надлежни органи су ти који треба да покрену истрагу.⁴⁹ Такође, повреде су утврђене где је суђење трајало неоправдано дуго.⁵⁰ Даље, истрага мора да буде континуирана, чиме се постиже стваран напредак у спровођењу истраге.⁵¹ Сваки дужи период неактивности на случају може довести до неуспелог наставка истраге и циљу идентификовања починилаца.⁵²

Упоредивањем случаја који смо приказали са горе наведеном праксом ЕСЉП, долазимо до закључка да је начињен пропуст, прво од стране УНМИК-а, а онда и косовских органа и ЕУЛЕКС-а, да се спроведе хитна, темељна и делотворна истрага о смрти Богдана Токића. Направљено је низ пропуста да се прибаве важни докази. Сведоци нису испитани (пропуст јавног тужиоца да узме изјаве од сведока). У случају убиства Богдана Токића, нису испитана два кључна сведока који су видели нападаче на породицу Токић: Љубицу Токић и Нијаза Краснићија. Затим, породица Токић је живела у центру Урошевца, па је немогуће да наоружани људи не буду примећени. Испитивањем комшија породице Токић, дошло би се до починиоца. Пљачкање и спаљивање имовине породице Токић је, такође, морало да буде примећено од стране комшија. Нико од комшија није обавестио полицију, што указује на подржавање таквих активности. Још један недостатак истраге је што најближи сродник жртве није био укључен у процес истраге нити је о томе обавештаван. Сродник није имао приступ процесу истраге. Пропуштено је да се подносиоци пријаве обавесте о напредовању истраге или донетој одлуци. Посебно је важно обезбедити увид јавности, пре свега најближих рођака жртве, у резултате истраге. А као што се види из приказаног случаја, подносиоци нису били укључени у истрагу, јер истраге није ни било. Став Европског суда је да најближи сродник жртве мора бити укључен у поступак у оној мери која је неопходна да се гарантује њен или његов законити интерес.⁵³ „У свим случајевима најближа родбина жртве мора бити укључена у поступак у оној мери у којој је неопходно заштитити његове или њене легитимне интересе”.⁵⁴ Породица Токић никада није добила било какав допис у ве-

⁴⁸ ECHR, *Case of Jularić v. Croatia*, no. 20106/06, 20. 01. 2011, article 43.

⁴⁹ ECHR, *Case of Tanrikulu v. Turkey*, no. 23763/94, 08. 07. 1999, article 103.

⁵⁰ ECHR, *Case of Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, 09. 06. 2009, article 151. Предмет у коме је кривични поступак трајао дуже од шест година. Прим. аутора.

⁵¹ ECHR, *Case of Yaşa v. Turkey*, no. 22495/93, 02. 09. 1998, article 100.

⁵² ECHR, *Case of Takhayeva and others v. Russia*, no. 23286/04, 18. 09. 2008, article 93.

⁵³ ECHR, *Case of McKerr v. UK*, no. 28883/95, 04. 05. 2001, article 48; ECHR, *Case of Hugh Jordan v. UK*, no. 24746/94, 04. 05. 2001, article 109.

⁵⁴ Žil Ditertr, *Izvodi iz najznačajnijih odluka Evropskog suda za ljudska prava*, Beograd 2006, 49.

зи са истрагом од УНМИК-а, ОЈТ у Приштини, као ни по тужби за накнаду штете од Општинског суда у Урошевцу. Након 15 година од убиства Богдана Ђокића и пљачкања и уништавања његове имовине није учињен конкретан и уверљив напредак у истрази, па се истрага не може сматрати делотворном како прописује чл. 2. Појам делотворности захтева да истрага буде таква да доведе до идентификације и кажњавања починиоца.

„Брза реакција органа власти у истрази везаној за употребу смртоносне силе може се уопште сматрати да је од виталног значаја за очување вере јавности у приврженост владавини права и за спречавање сваке појаве тајног договарања око незаконитих радњи или њиховог толерисања”.⁵⁵ Спровођење истраге није обавеза у погледу исхода, већ у погледу средстава. Требало је да се обезбеде докази који се тичу околности убиства: писмени исказ очевидаца (изјаве нису узете од свих релевантних сведока, укључујући очевидце), налаз аутопсије и налаз судског вештака форензичара (аутопсија и судско-медицински преглед Богдана Ђокића су извршени после више од годину дана од убиства), писмени исказ комшија породице Ђокић, итд. Сви ови пропусти су умањили могућност да се установи идентитет одговорних лица. Изостала је хитна и темељна акција надлежних органа. После 15 година од убиства, значајни резултати нису постигнути, а то је још један доказ да је прекршен чл. 2 Конвенције.⁵⁶

Имајући у виду све написано, закључује се да органи власти нису спровели делотворну званичну истрагу у случају који смо приказали. Нису предузете одговарајуће мере у циљу ваљане истраге убиства Богдана Ђокића, те је дошло до кршења процедуралних правила везаним за истрагу губитка живота сагласно чл. 2 ЕКЉП. Истраге прописане чл. 2 ЕКЉП морају да буду усмерене ка идентификацији и санкционисању одговорних лица.⁵⁷ Овај услов није испуњен у датом случају. Следствено томе, закључује се да је дошло до кршења чл. 2 кад је о његовом процедуралном аспекту реч.

Право на имовину штити Протокол 1 уз Конвенцију: „Свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права”.⁵⁸ Пљачкање и уништавање имовине породице Ђокић, после убиства Богдана Ђокића, представља повреду права на имовину. Неоткривањем и некажњавањем починилаца, породица Ђокић је лишена могућности да наплати штету. Пљачкање и уништавање имовине трајно је лишила по-

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ ECHR, *Case of Isaak v. Turkey*, no. 44587/98, 24. 06. 2008, article 124.

⁵⁷ ECHR, *Case of Bazorkina v. Russia*, no. 69481/01, 27. 07. 2006, article 117.

⁵⁸ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода.

родицу Ђокић власништва над извесном имовином, па је више него јасно да је дошло до повреде и ускраћивања права на мирно уживање имовине. Породица Ђокић је само једна од породица чије су куће спаљене и уништене на Косову и Метохији после завршетка оружаног сукоба. Процена је да је на Косову и Метохији спаљено, уништено или оштећено око 40.000 кућа и домова припадника српског народа и других неалбанаца. Треба нагласити да су косовски судови доследно одбацивали тужбе поднете за накнаду штете против УНМИК-а, КФОР-а и косовских институција.

Члан 6 ст. 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода прописује: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама, или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона”.⁵⁹ Када је реч о утврђивању повреде права на суђење у разумном року, критеријуми ЕСЉП за оцењивање су јасни. Оправданост дужине поступка цени се у светлу околности предмета и на основу критеријума утврђених његовом судском праксом, посебно у вези са сложености предмета, понашањем странака и надлежних органа, као и према важности предмета за подносиоце представке. Из случаја који смо приказали се јасно назире извесни пропусти у истрази, као што су пасивност истражних органа. Без обзира на начин истраге, органи власти морају реаговати чим се поднесе званична притужба. Истрага би требало да доведе до идентификације и кажњавања одговорних. Као што се из случаја Богдана Ђокића види, истрага није ни отворена. Предмет није толико сложен да надлежни органи не могу 15 година да открију и процесуирају починиоце. Како је у питању убиство члана породице и пљачкање и уништавање њихове имовине, јасно је да предмет има велику важност за подносиоце кривичне пријаве и тужбе. Чињеница да се о поднетој тужби за накнаду штете одлучивало тек после 7 година, а о поднетој кривичној пријави се није одлучивало 10 година, а да је од тренутка убиства Богдана Ђокића прошло 15 година, довољно говори о повреди права на правично суђење и суђење у разумном року. Повреду чл. 6 Конвенције, у овом случају, треба посматрати самостално, али и у складу са чл. 2 и Протоколом 1 уз Конвенцију. Очигледно је да је породици Ђокић ускраћено право на приступ правди.

Члан 13 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода - право на делотворан правни лек прописује: „Свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред домаћим властима, без обзира на то да ли су по-

⁵⁹ *Ibid.*

вреду извршила лица која су поступала у службеном својству”.⁶⁰ Основно начело правила неискоришћености правних лекова је да надлежним органима (пре свега судовима), пружи могућност да спрече или исправе наводна кршења релевантних међународних инструмената. Као што се из приказаног случаја види, кривична пријава и тужба за накнаду штете нису биле делотворне. Породици Ђокић није на располагању ефикасно правно средство, а велики недостатак представља и то што Косово и Метохија није члан Савета Европе, па је грађанима ускраћено да се обрате Европском суду за људска права у Стразбуру. Празнина и пасивност у истрази, такође, указују на ускраћивање делотворности. Повреду чл. 13 Конвенције у овом случају треба тумачити самостално, али и у складу са чл. 2 и Протоколом 1 уз Конвенцију. Унутрашњи правни поредак није обезбедио делотворан лек за прекршена права.⁶¹ Делотворан лек била би темељна и ефикасна истрага која би довела до идентификације и кажњавања оних који су одговорни за лишавање живота,⁶² а не само информације које би потврдиле да је истрага очигледно на мртвој тачки од 1999. године.

4. О (НЕ)ОДГОВОРНОСТИ

Поред приказаног случаја убиства и праксе Европског суда за људска права, треба указати и на одговорност КФОР-а, УНМИК-а, ЕУЛЕКС-а и косовских институција у датом случају. Прво нам се намеће питање одговорности КФОР-а и УНМИК-а, јер са њиховим доласком на Косово и Метохију започиње егзодус и страдање српског народа.

Шездесетседмогодишњи Богдан Ђокић је лишен наоружања од стране америчког подофицира КФОР-а, па није био у стању да се одбрани и заштити. КФОР и УНМИК су недељањем допринели убиству Богдана Ђокића. Пљачкање и уништавање имовине породице Ђокић је потом уследило, а КФОР и УНМИК нису ништа урадили да спрече таква криминална дела. Питање које се још намеће јесте, да ли је одузимање личног и легалног наоружања Богдану Ђокићу, пиштоља који је држао у кући, а када се појавила опасност изнео у двориште свог имања, допринело убиству? Такво понашање подофицира КФОР-а је допринело физичкој ликвидацији Богдана Ђокића и последицама које су потом наступиле. Именовани подофицир САД је као службено лице прекршио закон јер је пропустио дужност увођења надзора, као и савесног поступања у врше-

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ ECHR, *Case of Selmouni v. France*, no. 25803/99, 28. 07. 1999, article 74.

⁶² ECHR, *Case of Keenan v. UK*, no. 27229/95, 03. 04. 2001, article 122.

њу службе (да заштити слабије и старије), иако је био свестан и морао је бити свестан као подофицир, да узимањем личног наоружања од Богдана Ђокића и непостављањем дужног надзора у таквом окружењу, својим (не)поступцима угрожава живот Богдана и Љубице Ђокић. Именовани подофицир је могао и морао предвидети да због тога, могу наступити теже последице по Богдана и Љубицу Ђокић, као и по њихову имовину, што се на крају и десило.

Из случаја је очевидно да КФОР није реаговао после првог напада на породицу Ђокић. Богдан Ђокић је убијен на прагу своје куће, хицима у главу, на подмукао начин. Из случаја је очевидна одговорност КФОР-а и УНМИК-а. Нису заштитили живот и имовину Богдана Ђокића, нису одмах спровели делотворну истрагу, нису одмах извршили обдукцију, нису обавештавали породицу о предузетим радњама, итд. Одговорност власти постоји кад власти знају или би требало да знају да је његов живот угрожен.⁶³ Власти су пропустиле да предузму одговарајуће кораке да заштите Богдана Ђокића од нападача. Требало је да нападачи буду идентификовани као стварна и озбиљна претња. Органи власти, КФОР и УНМИК, прекршили су своје обавезе у заштити права на живот и имовину Богдана Ђокића. Имали су дужност да заштите и сузбију кривична дела против Богдана Ђокића. Из случаја је јасно да су органи власти знали још 18. јуна да постоји стварни и непосредни ризик по живот Богдана и Љубице Ђокић, а од стране албанских нападача. Органи власти нису предузели превентивне мере да се тај ризик избегне. Супротно, лишили су Богдана Ђокића личног наоружања и онемогућили му одбрану, а са друге стране, нису идентификовали нападаче нити их разоружали, иако су нападачи поседовали оружје за масовно уништавање. То је довело до убиства Богдана Ђокића 24. јуна 1999. године. Од КФОР-а и УНМИК-а се очекивало да спрече непосредну опасност по живот и имовину Богдана Ђокића. Изгледа да нису били свесни да ће та опасност постати реална.

УНМИК је пропустио да истражи убиство. УНМИК је био у обавези да, ако не одмах после убиства, онда након што је породици предао посмртне остатке њиховог сродника, покрене истрагу. Мишљење ЕСЉП је да су надлежни органи ти који треба да покрену истрагу, без обзира да ли су кривичну пријаву поднели рођаци убијеног или не.⁶⁴ УНМИК није доставио породици Ђокић било какав истражни материјал у вези са кривичном истрагом. Од непосредног сведока убиства, Љубице Ђокић, није никада ни узета изјава од стране УНМИК-а нити су члановима породице пружене било какве информације у погледу истраге.

⁶³ ECHR, *Case of Osman v. UK*, no. 87/1997/871/1083, 28. 10. 1998, article 56-72.

⁶⁴ ECHR, *Case of Tanrikulu v. Turkey*, no. 23763/94, 08. 07. 1999, article 103.

На ЕУЛЕКС-у лежи одговорност што, по успостављању мисије у децембру 2008. године, није преузео све случајеве отмица и убистава на националној основи и покренуо одговарајуће кривичне истраге.

Одговорност Уставног суда Косова је посебно питање. Немамо намеру да се детаљно бавимо Уставним судом Косова, већ ћемо само указати на (не)одговорност коју је имао у овом случају. У Решењу о неприхватљивости стиче се утисак да Уставни суд Косова сматра да подносиоци жалбе нису поднели кривичну пријаву, јер се на једном месту наводи: „Подносиоци захтева тврде да „о свим овим догађајима, детаљно је обавештен Окружни јавни тужилац у Приштини 08. 10. 2004. године.“⁶⁵ Архив Музеја жртава геноцида поседује оригинал кривичну пријаву коју је породица Ђокић поднела Окружном јавном тужилаштву у Приштини 2004. године, па се поставља питање да ли је неко у Окружном јавном тужилаштву у Приштини уништио или склонио кривичну пријаву? Такође, Уставни суд Косова није одговорио на питање да ли је повреда људских права чињеница да истрага убиства Богдана Ђокића није покренута.⁶⁶ Уставни суд Косова није одговорио ни да ли је доношење првостепене пресуде по тужби за накнаду штете после 7 година повреда права на суђење у разумном року. Устав самопрокламоване Републике Косова је донет 15. јуна 2008. године, а наведена пресуда је донета 19. децембра 2011. године. Према томе, период од доношења Устава до доношења пресуде спада у временску надлежност Уставног суда Косова, па је нелогично зашто Уставни суд Косова није разматрао поступање Основног суда у Урошевцу за период 2008-2011. године. Уставни суд није дао одговор да ли је Основни суд у Урошевцу повредио право на суђење у разумном року породици Ђокић, јер се на првостепену пресуду чекало више од 3 године (што спада у надлежност Суда), не рачунајући период од 2004-2008. године.

Такође, веома важно је питање обештећења жртава и чланова њихових породица због повреда људских права. Тренутно не постоји правни механизам како би се остварила накнада материјалне и нематеријалне штете због повреда права од стране КФОР-а, УНМИК-а и ЕУЛЕКС-а. Ово питање захтева много простора, па га остављамо за нека будућа истраживања.

⁶⁵ АМЖГ, Фонд грађе о ратним сукобима од 1991. године, Косово и Метохија, Досије Богдан Ђокић, Ређење о неприхватљивости Уставног суда Косова бр. К136/14, од 08. 12. 2014. године.

⁶⁶ Оно што се превиђа јесте да су КФОР, УНМИК и косовске институције знали за убиство. За то је довољан доказ документација о смрти и обдукцији коју је издао УНМИК, а косовским институцијама је поднета кривична пријава. Прим. аутора.

5. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА

Случај који смо приказали указује на непоштовање међународних стандарда у области заштите људских права на Косову и Метохији. Случај Богдана Ђокића показује херметичку затвореност косовских органа када је реч о проналажењу и процесуирању одговорних Албанаца за убиства која су вршена на националној основи. Треба рећи да за почињена кривична дела отмица и убиства над српском заједницом на Косову и Метохији скоро нико није одговарао.

УНМИК је био задужен за заштиту људских права на Косову и Метохији у периоду 1999-2008. године, али је занемарио права жртва албанског терора и чланова њихових породица. Док се од правосудног система тзв. Републике Косова није ни очекивало да се озбиљно позабаве жртвама албанског терора, занемаривање људских права је настављено и доласком мисије ЕУЛЕКС-а крајем 2008. године на Косово и Метохију.

У многим случајевима нестанака и убиства српског становништва на Косову и Метохији истраге нису вршене или су само формално отворене. Истрага поводом убиства Богдана Ђокића није ни отворена. Непоступање косовских органа по кривичној пријави породице Ђокић, указује на заташкавање злочина. На намерно заташкавање злочина и кршење права указује што три надлежна органа (полиција, тужилаштво, суд) ништа нису предузели поводом убиства Богдана Ђокића. У својој суштини, питање људских права на Косову и Метохији је политичко питање. Спровођење истрага нестанака и убиства српског становништва на Косову и Метохији довеле би до идентификације починилаца – припадника ОВК. Истраге би показале организовану кампању ОВК у периоду 1998-2000. године, како би се уништио или протерао српски народ на Косову и Метохији. Како се углед ОВК не би укаљао, требало је брзо заташкати злочине. То се радило неотварањем или пропустима у истрагама.

*Bojan D. Đokić, Expert Associate
Museum of Genocide Victims*

Violations of Human Rights of Victims and Victims Family Members of Albanian Terror in Kosovo-Metohija (1999–2014): Case Study

Abstract: *The war between Yugoslavia and NATO, which lasted since 24. March until 10. June 1999, completed with Serbian forces withdrawal from Kosovo-Metohija. With the arrival of peacekeeping forces of KFOR and the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) new resurrection of Serbian community in Kosovo-Metohija has begun. Thousands crimes have been committed against the members the community. Responsible for the crimes mostly remains unidentified and unpunished. KFOR, UNMIK, EULEX along with institutions of Kosovo deny and violate human rights of the Serbian community since 1999 until nowadays. Case of Bogdan Djokic shows denial and violation of right to life, tenure right, right for fair trial and legal remedy.*

Key words: *Kosovo and the Metohija; Human rights; Case; Bogdan Djokic; KLA.*

Датум пријема рада: 13.02.2015.